

Leren van andermans fouten

Het is lekker makkelijk om achteraf kritiek te leveren. Eind 2010 schreef ik in een opinieartikel in *NRC Handelsblad* dat cameratoezicht niet veel oplevert. Ik sprak mijn verbazing uit over het feit dat gemeenten desondanks massaal voor dit instrument bleven kiezen. Mijn artikel heeft overigens geen enkel effect gehad: in de afgelopen anderhalve maand kozen opnieuw zestien Nederlandse gemeenten voor camera's of het verlengen van bestaande cameraprojecten. In slechts drie gemeenten werd, na discussie in de raad, besloten geen camera's op te hangen. Dat is ongeveer dezelfde verhouding als vóór het artikel.*)

Maar kritiek achteraf is makkelijk. Wat moeten gemeenten die nú over cameratoezicht denken dan wel doen? Ze zouden in elk geval kunnen proberen de valkuilen te vermijden waar inmiddels vrij veel andere gemeenten in liggen te spartelen. Zo profiteren ze optimaal van de wet van de remmende voor-sprong: andere gemeenten hebben de kinderziekten opgelost en daar kan iedereen wat van leren. Daarom: vier valkuilen en drie tips.

Door: Sander Flight **)

Vier valkuilen

Valkuil 1: We hebben camera's – nou nog een probleem erbij zoeken

Wat je vaak ziet is dat het besluit om camera's op te hangen vrij snel los komt te staan van het oorspronkelijke probleem dat we wilden oplossen. Een voorbeeld is een grote gemeente die vijf jaar geleden besloot om camera's op straat op te hangen in het centrum. De burgemeester was vóór, de raad was vóór, dus de technenuten konden uit de startblokken. Hun opdracht was om honderd camera's op te hangen. Mijn vraag waarom het er honderd moesten zijn (en niet tien of duizend), werd niet echt beantwoord. Ik heb wel een vermoeden: honderd klinkt indrukwekkend. En omdat cameratoe-

zicht ook invloed moet uitoefenen op de veiligheidsgevoelens van inwoners en ondernemers, is indrukwekkend goed. Deze gemeente maakte een beginnersfout die veel gemeenten maken: we hebben de oplossing (camera's), nou nog een plek zoeken om ze op te hangen. Of nog erger: we hebben de oplossing (camera's), nou nog een probleem. Het moet natuurlijk andersom.

Valkuil 2: Tijdelijk cameratoezicht is niet makkelijk te verkopen

Wat ook vaak voorkomt: cameraprojecten die eigenlijk tijdelijk zouden zijn worden jaar na jaar verlengd. Ook al staat er in de Gemeentewet dat cameratoezicht voor openbare orde en veiligheid in principe tijdelijk moet zijn. Zo was er een gemeente die graag wilde experimenteren met tijdelijke en

verplaatsbare camera's: ze wilden camera's ophangen op een hotspot, stevig toezicht houden en na drie maanden de camera's doorschuiven naar de volgende plek. Zo gezegd, zo gedaan: ze kochten een setje van vier mobiele camera's die ze met evenementenbekabeling aan de muur hingen. Videorecorder in de bezemkast van een bevriende kroegbaas en filmen maar. De camera's werden opgehangen in een straat met kroegen en een discotheek. Toen na drie maanden werd aangekondigd dat de camera's volgens afspraak naar de volgende plek zouden worden verhuisd, kwam de hele straat in opstand. 'Als u deze camera's weghaalt laat u onze mooie straat vallen, burgemeester. De ellende zal niet te overzien zijn.' Dus wat deed de burgemeester? De tijdelijke camera's bleven hangen en er werden vier extra camera's gekocht voor het winkelcentrum.

“Als er eentje hangt, volgen er meer. En van een opgehangen camera kom je nooit meer af”

Zo ging het vier keer en dus zat de gemeente na een jaar 'tijdelijk en verplaatsbaar' cameratoezicht met zestien in plaats van vier camera's en hadden ze geen tijdelijk cameratoezicht, maar permanent. Een gemeenteraadslid uit Amsterdam zei vorige week: 'Ik heb twee vooroordelen over camera's: als je er eentje ophangt volgen er meer. En van een eenmaal opgehangen camera kom je nooit meer af.' Dat zijn geen vooroordelen, dat zijn feiten. Als je dat wilt voorkomen als gemeente, moet je dus vanaf het begin glashelder zijn over het doel van cameratoezicht: het goed in beeld brengen van een probleem, dit probleem aanpakken en daarna de camera's weer verwijderen. Punt uit.

Valkuil 3: Eén camera nuttig? Dan alle camera's nuttig!

Als je maar elke twee jaar één opvallend succes boekt met cameratoezicht, straalt dat succes op alle camera's af. En dat is lang niet altijd terecht. In de hoofdstad is eind 2010 stevig gedebatteerd over de camera's in het centrum. Daar hangen tientallen camera's van gemeentewege en die moesten, zoals elke twee jaar, worden geëvalueerd. De evaluatie liet zien dat sommige camera's zeker nut hadden, maar dat andere nauwelijks incidenten waarnemen. En toen kwam de onverslaanbare logica van de camera aan het licht: camera's die veel incidenten

zien moeten blijven hangen, want ze werken repressief. Camera's die nauwelijks incidenten zien moeten óók blijven hangen, want die werken preventief. Probeer daar maar eens iets tegenin te brengen. De raad deed dat overigens wel: er komt een onderzoek dat moet aantonen wat de waarde van elke camera op elke plek voor elk probleem feitelijk is. Als die waarde beperkt is, mag de camera uit. Op die manier hoopt de gemeente de ijzeren cameralogica te doorbreken. Ongetwijfeld komt eruit dat een paar camera's eigenlijk permanent moeten blijven hangen: die brengen plekken in beeld waar altijd wel wat gebeurt. Maar de rest van de camera's kan ofwel ontmanteld worden, ofwel naar een plek worden verhuisd waar ze wél wat opleveren.

Valkuil 4: Het gevoel van veiligheid is ons doel, maar dat mag niks kosten

Camera's moeten niet alleen leiden tot meer objectieve veiligheid, ze moeten ook een veiliger gevoel geven. Om dat effect te kunnen bereiken weet je één ding zeker: de camera's moeten worden gezien door zoveel mogelijk mensen en iedereen moet weten dat ze heel goed werken. In veel gemeenten worden camera's echter onder regie van de politie opgehangen en veel politiemensen zijn gewend om camera's een beetje stiekem op te hangen. Want als je ze teveel in het zicht hangt, gaan mensen misschien wel hun gedrag veranderen en dan vang je natuurlijk nooit een boef. 'Ze zullen wel gek zijn om onder het oog van de camera iemand te beroven.' Mijn stelling is dat dit nou juist de bedoeling is van camera's. Gemeentelijk cameratoezicht voor handhaving van de openbare orde is er niet om boeven te vangen, maar voor meer leefbaarheid, meer veiligheid en meer veiligheidsgevoel. Preventie dus. In mijn visie is gedragsverandering dan ook precies wat je wilt bereiken en dus moeten camera's zo zichtbaar mogelijk worden opgehangen en moet je erover communiceren tot je erbij neervalt.

Het ophangen van informatieborden heeft meer effect dan het ophangen van camera's

Sterker nog: vestig vooral de aandacht op de camera's door ze oranje-blauw te verven en overal borden en pijlen op te hangen waarop staat dat er cameratoezicht is. U wordt hier gefilmd! Of hang een groot beeldscherm op waar je *live* beelden op vertoont, zoals op Utrecht Centraal Station waar je

zodra je het station inloopt gewoon ziet dat je in beeld bent. Dát heeft effect op mensen, niet de stille camera in de hoek van het plafond. Onderzoek in Engeland heeft aangetoond dat het ophangen van de informatiebordjes meer effect had op het gedrag van mensen dan het ophangen van de camera's zelf. Communiceren over cameratoezicht is dus minstens zo belangrijk als cameratoezicht zelf. Liever één camera met tien bordjes, dan tien camera's met één bordje. Je hoeft de beelden niet eens 24 uur per dag te bekijken: als die ene camera af en toe 'aan' staat (liefst op onvoorspelbare tijden) heb je de optimale mix: lage kosten, hoge baten. Het is helemaal geweldig als die ene camera binnen een week naar een andere plek kan worden verplaatst (zie boven).

Wat te doen? Drie tips

Na deze vier valkuilen is het hoog tijd voor het goede nieuws. Wat kan een gemeente die nú denkt over cameratoezicht leren van de fouten van anderen?

Tip 1: Reserveer vooraf budget voor de verhuizing na drie maanden

Veel gemeenten die de afgelopen jaren hebben gekozen voor vast cameratoezicht, willen nu alsnog overstappen op een flexibel systeem. Dat is ook logisch: camera's die hun nut hebben bewezen kunnen na verloop van tijd weg. Ten tweede zijn er camera's die laten zien dat de onveiligheid die gefilmd moest worden eigenlijk erg meeviel, bijvoorbeeld omdat de camera er kwam naar aanleiding van een incident. Een derde reden voor de behoefte aan verhuizing is dat problemen zich kunnen verplaatsen. Dat is – vreemd genoeg – goed nieuws: noem maar eens drie andere gemeentelijke instrumenten die zo duidelijk kunnen leiden tot gedragsverandering. Het is natuurlijk vervelend als je camera's vastzitten aan een glasvezelkabel die tonnen heeft gekost en dus alleen tegen hoge kosten achter de problemen aan kunnen worden gestuurd. Vandaar de volgende tip:

Tip 2: Draadloze techniek heeft alleen maar voordelen

Als uw gemeente nú overweegt om te beginnen met cameratoezicht en u wilt eerst zien wat het eigenlijk oplevert, moet u eigenlijk gewoon kiezen voor

draadloze signaaloverdracht. Er zullen vast leveranciers zijn die u zullen vertellen dat draadloze camera-systemen niet stabiel zijn, maar die moeten maar eens een kijkje gaan nemen in Amsterdam. Daar hangen tientallen draadloze camera's rond het Centraal Station en op het Leidseplein en Rembrandtplein. Daar wordt door duizenden mensen tegelijk mobiel gebeld en er rijden per dag honderden trams en bussen rond. Ook hangen er tramdraden in de lucht en liggen er overal rails: metalen objecten die voor problemen zouden kunnen zorgen. En toch zijn de beelden van hoge kwaliteit en het systeem is stabiel. Natuurlijk zijn er wel eens storingen, maar dat kan de beste overkomen. Zo hoorde ik van een camera-systeem waar, door een onhandige actie van een graafmachine, een hele groep van tien camera's die met glasvezel aan elkaar waren verbonden, drie maanden op zwart ging. Draadloos werkt goed, het is goedkoper en het is flexibel. Wat wil je nog meer. De tijd dat een gemeente (Arnhem) moest bekennen dat tweederde van het hele camerabudget 'onder de grond' zat is voorbij. Glasvezel is zonde van het geld, behalve als je zeker weet dat je de camera's de komende twintig jaar niet wilt verplaatsen.

Tip 3: Begin klein, groei door bij succes

De laatste les is de belangrijkste: je kan maar beter klein beginnen en vervolgens – bij gebleken succes – verder uitbreiden. Want cameratoezicht is niet alleen een kwestie van de goeie spulletjes kopen en die slim aan elkaar knopen. Staan de camera's, de beeldschermen en de videorecorder aan? Dan hebben we vanaf vandaag cameratoezicht! Nee: cameratoezicht is een vorm van toezicht. En toezicht is mensenwerk. Wie houdt er toezicht op camerabeelden? Meestal wordt dat gedaan door beveiligers of gemeentelijke toezichthouders (stadstoezicht).

Cameratoezicht is een vorm van toezicht. En toezicht is mensenwerk

Maar ook de politie moet meedoen: in de Gemeentewet staat dat de burgemeester zich voor de operationele regie van de onder zijn gezag staande politie bedient. In gewoon Nederlands betekent dit dat de politie actief sturing moet geven aan het *live* toezicht en het gebruik van de opgenomen beelden. Zoals iedereen weet die wel eens écht heeft samengewerkt: samenwerken kost tijd. Je moet aan elkaar wennen. Gemeenten en politie hebben elk hun ei-

gen waardevolle, maar wel verschillende, blik op de wereld. Reken er maar op dat het minstens een paar maanden kost om uit te vinden hoe die samenwerking optimaal kan worden gemaakt. Sterker nog: die samenwerking tussen de gemeente als eigenaar van het camerasysteem en de politie als operationeel regisseur is nooit 'af'. Als het goed is blijft de gemeente namelijk actief volgen wat het camera-toezicht oplevert en hoe het staat met de leefbaarheid en veiligheid in het cameragebied. De politie blijft, als het goed is, continu meebewegen met de problemen die de gemeente aangepakt wil hebben. Dat is niet iets wat je vooraf even in een convenant regelt: dat is een kwestie van rustig de tijd nemen om het eens te worden over de gemeenschappelijke doelen, de manier waarop wordt gemeten of die doelen worden bereikt en – minstens zo belangrijk, zo bleek hierboven – wat we doen met de camera's als de doelen bereikt zijn. Of als ze niet bereikt zijn. Dat soort samenwerking kan je maar beter oefenen voordat je investeringen van een paar ton doet. Als het werkt – en je hebt gekozen voor een flexibel systeem – kan je namelijk altijd nog uitbreiden. En als het niet werkt, kan je er nog met goed fatsoen een punt achter zetten en wat anders proberen.

Amsterdam, 7 februari 2011

---

*) Welke gemeenten kozen recent voor cameratoezicht? Dit overzicht is bijgewerkt vanaf de datum waarop het opinieartikel in *NRC Handelsblad* verscheen: 18 november 2010.

Gemeenten met een nieuw cameraproject of vergevoerde plannen (11)

Venlo, Ede, Emmen, Kampen, Amstelveen, Capelle aan den IJssel, Hoorn, Meppel, Deventer, Laarbeek, Hengelo

Gemeenten die voor verlenging kozen (5)

Amsterdam Oost, Apeldoorn, Amsterdam Centrum, Veenendaal, De Ronde Venen

Gemeenten die na discussie tóch niet voor cameratoezicht kozen (3)

Delft, Rheden, Westland

***) Sander Flight is partner bij [DSP-groep](#) – een onafhankelijk onderzoeks- en adviesbureau met zestig medewerkers, opgericht in 1984 en met vestigingen in Amsterdam en Rotterdam. Hij geeft al tien jaar advies aan gemeenten, politiekorpsen en ministeries over cameratoezicht. Ook beheert hij de website www.cameratoezicht.nl.